

М.Р. АВETИСЯН

*Маргарита Робертівна Аветисян, аспірант
юридичного факультету Донецького національно-
го університету імені Василя Стуса*

ЗМІСТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Умови і порядок провадження господарської діяльності, її ефективність залежать від багатьох чинників, серед яких особливе місце займає організаційно-правова форма, в якій ця діяльність здійснюється. З огляду на це важливе значення має питання обрання певного виду організаційно-правової форми, що, в свою чергу, зумовлено її змістом.

Господарський кодекс України (далі – ГК України)¹, Цивільний кодекс України (далі – ЦК України)² та інші закони України не містять визначення понять організаційно-правової форми господарювання, організаційно-правової форми юридичної особи та їх змісту.

В юридичній доктрині різні аспекти проблематики організаційно-правових форм господарювання або організаційно-правових форм юридичних осіб, в тому числі їх змісту, становлять предмет дослідження таких вчених, як С.С. Жилінський, В.М. Мілаш, О.Р. Кібенко, Н.В. Козлова, К.О. Кочергіна, І.М. Кучеренко, В.С. Мартемьянов, Н.О. Саніахметова, Д.В. Задихайло, О.В. Бринцев та ін. Натомість, незважаючи на значну кількість наукових праць із зазначеної тематики, наразі в юридичній науці взагалі і науці господарського права зокрема відсутній усталений підхід до визначення змісту організаційно-правової форми господарювання, що у свою чергу ускладнює наукову розробку видів організаційно-правової форми господарювання і однозначне розуміння та застосування відповідних нормативних приписів щодо розмежування організаційно-правових форм на практиці.

Метою статті є уточнення змісту організаційно-правової форми господарювання.

У законодавстві України єдиним нормативним документом, що містить визначення організаційно-правової форми господарювання, є Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання і споживчої політики України від 28 травня 2004 р. № 97ДК 002-94 «Про затвердження «Класифікації організаційно-правових форм господарювання» (далі – КОПФГ)³. У цьому акті організаційно-правова форма господарювання визначається як форма здійснення господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності за зобов'язаннями підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливості джерела фінансування діяльності тощо.

З наведеного визначення важливо акцентувати увагу на декількох положеннях: організаційно-правова форма розуміється як форма здійснення господарської діяльності; наводиться невичерпний перелік того, що ця форма «визначає» (характер відносин між засновниками, порядок створення тощо).

У науковій літературі відсутнє єдине бачення поняття і змісту організаційно-правової форми господарювання. Як зазначає Н.І. Козлова, одна організаційно-правова форма юридичної особи відрізняється від іншої створенням, обсягом правоздатності, порядком управління, характером і змістом прав і обов'язків засновників (учасників) по відношенню один до одного та юридичної особи⁴.

В.С. Мартемьянов визначає, що організаційно-правова форма підприємницької діяльності – це сукупність майнових та організаційних відмінностей, способів формування майнової бази, особливостей взаємодії власників, підприємців і трудового колективу підприємства, їх відповідальність один перед одним і контрагентами⁵.

На думку Н.О. Саніахметової, організаційно-правова форма визначає особливості правового режиму діяльності суб'єкта, що має важливе значення і безпосередньо впливає на інтереси його контрагентів, оскільки визначає можливість стягнення за боргами суб'єктів, звернення вимог до його учасників⁶.

О.І. Зозуляк серед критеріїв, що ідентифікують організаційно-правову форму, виділяє особливості мети діяльності, специфіку формування майна, спосіб реалізації цивільної дієздатності, специфіку цивільної відповідальності за власними зобов'язаннями, особливості формування органів управління та інші ознаки⁷.

О.Р. Кібенко зазначає, що організаційно-правові форми відрізняються своїми правовими ознаками (відповідальність учасників, вид корпоративних прав, наявність або відсутність статутного фонду), а також такими параметрами, як: порядок створення, режим майна, структура, правовий статус учасників, порядок ліквідації тощо, а обрання конкретної форми залежить від цілей засновників⁸.

Узагальнення наведених підходів дає підстави для наступних висновків. По-перше, науковці характеризують організаційно-правову форму під різним кутом зору, зокрема в контексті відокремлення видів організаційно-правових форм (Н.І. Козлова, О.І. Зозуляк та В.С. Мартемьянов, О.Р. Кібенко); або вказують на те, що організаційно-правова форма визначає (Н.О. Саніахметова). По-друге, автори перелічують різні критерії

(ознаки, параметри, відмінності), які характеризують і відрізняють організаційно-правові форми господарювання.

У зв'язку із зазначеним важливо розрізняти критерії обрання організаційно-правової форми, критерії розмежування організаційно-правових форм та ознаки, які організаційно-правова форма визначає. Критерії обрання організаційно-правової форми і критерії, за якими одна форма відокремлюється від іншої пов'язані, але не збігаються між собою. Так, наприклад, при обранні організаційно-правової форми важливим питанням є правила оподаткування. Наприклад, до складу доходу платника єдиного податку фізичної особи-підприємця, на відміну від юридичної особи, не включаються пасивні доходи у вигляді процентів, дивідендів, роялті, страхові виплати і відшкодування (ст. 292 Податкового Кодексу України)⁹. Умови оподаткування є одночасно і наслідком обрання тієї чи іншої форми, тобто тим, що ця форма визначає, проте ці умови не є підґрунтям для класифікації організаційно-правових форм господарювання, вони не є частиною сутності того чи іншого виду форми.

На думку І.М. Кучеренко, до ознак організаційно-правової форми належать ті, які не є характерними тільки для конкретної організаційно-правової форми, але які дають загальне уявлення про певний вид юридичної особи, як єдине ціле. Так, для таких видів приватних юридичних осіб, як акціонерне товариство і товариство з обмеженою відповідальністю, спільними ознаками є структура органів управління (загальні збори, правління) та майже схожий перелік питань, які віднесені до виключної компетенції вищого органу управління, створення таких товариств на підставі договору, визнання установчим документом тільки статуту, надання права їх учасникам на управління, отримання прибутку, а також майна після ліквідації. Але для кожного виду організаційно-правової форми існує певна сукупність ознак, яка характерна тільки для неї і зміна яких веде до зміни організаційно-правової форми¹⁰.

Також науковець виділяє таке поняття, як «суттєві ознаки» (це ті ознаки, що необхідні для розмежування однієї організаційно-правової форми від іншої). Так, наприклад, за метою створення діяльності об'єднань громадян поділяються на громадські організації та партії, проте мета створення не є суттєвою ознакою¹¹.

Поділ ознак організаційно-правової форми на такі, що властиві конкретній організаційно-правовій формі, і так звані групові; на ті, що необхідні на розмежування однієї організаційно-правової форми від іншої та ті, які на це не впливають, має важливе значення задля характеристики системи організаційно-правових форм господарювання. Разом із тим загальноприйнятим у логіці є розуміння, що ознаки, які характеризують декілька предметів, називають загальними, а ті, які характеризують окремий предмет – одиничними; необхідні ознаки, які виражають найбільш важливе в предметі, що складає його поняття, – істотні ознаки. При цьому істотні ознаки можуть бути як загальними, так і одиничними¹². Наприклад, і товариству з обмеженою відповідальністю, і товариству з додатковою відповідальністю майно належить на праві приватної власності. Це характерно для декількох організаційно-правових форм господарювання, є істотною загальною ознакою.

Найбільш детально ознаки організаційно-правової форми аналізує С.Є. Жилінський. На відміну від інших науковців, він відрізняє критерії обрання організаційно-правової форми (середовище діяльності, фінансові можливості господарюючих суб'єктів, порівняльні переваги тієї чи іншої форми) та ознаки, які втілює організаційно-правова форма. Автор зазначає, що поняття організаційно-правової форми концентровано втілює сутнісні організаційні та правові ознаки, які є загальними для юридичних осіб, підприємницьких організацій різних видів. Ці ознаки С.Є. Жилінський поділяє на дві групи:

1) ознаки, що відображають організаційний зв'язок будь-якої юридичної особи з правом, законодавством: юридична особа може створюватись лише в порядку, встановленому законодавством; будь-яка юридична особа може створюватись лише в тих організаційно-правових формах, які встановлені законом; юридична особа правоздатна діяти лише в тих межах, які встановлені законом для того виду організаційно-правової форми, до якої належить ця юридична особа; на всіх юридичних осіб, до якої б організаційно-правової форми вони не належали, розповсюджується вимога дотримуватись в своїй діяльності законності;

2) ознаки, що відображають майновий статус: походження майна, на базі якого створена і діє ця юридична особа, а також підстава володіння цим майном; організаційно-правова форма розкриває внутрішні майнові відносини юридичних осіб: склад майна, яке відношення до нього мають засновники (учасники) юридичної особи, яким чином здійснюється розпорядження майном; організаційно-правова форма чітко визначає, яким майном відповідає юридична особа за своїми зобов'язаннями¹³.

З наведеного випливає, що перша група ознак фактично пов'язана з дотриманням вимог законодавства. Цей погляд є дискусійним, оскільки, по-перше, ознаки і другої групи (і взагалі будь-які ознаки) є такими, що встановлені в нормативно-правових актах, по-друге, дотримання вимог законодавства – це обов'язок всіх учасників господарських відносин, а не лише створених в окремих організаційно-правових формах. Безумовно, є спеціальні вимоги, проте є й загальні обов'язки. Також некоректним виглядає формулювання першої групи ознак «організаційний зв'язок з правом», адже всі ознаки (як організаційно, так і майнові) пов'язані із правом. Серед майнових ознак, запропонованих С.Є. Жилінським, відсутня, зокрема, така ознака, як майнова відповідальність учасників господарської організації за її зобов'язаннями.

Суб'єкт господарювання має здійснювати господарську діяльність лише в певній організаційно-правовій формі. При цьому така організаційно-правова форма безпосередньо пов'язана і обумовлена ознаками суб'єкта права, який діє у певній організаційно-правовій формі. К.О. Кочергіна, розглядаючи це питання в контексті юридичних осіб, зазначає, що стан сучасного ринкового середовища і розмаїття секторів світового

ринку не залишає сумнівів про тісний зв'язок поняття юридичної особи та її ознак з поняттям організаційно-правової форми юридичних осіб. Свідченням цього є те, що визначення як юридичної особи, так і її організаційно-правової форми здійснюється шляхом відображення найбільш важливих ознак чи правових параметрів цих правових конструкцій у теорії цивільного та підприємницького права¹⁴.

При цьому К.О. Кочергіна підкреслює, що конструкція юридичної особи і організаційно-правової форми не поглинаються одна одною, як зміст і форма, а знаходяться у більш складних відносинах – взаємозалежності та взаємопроникнення, але які є достатньо автономними і такими, що не збігаються за змістом правовими характеристиками однієї і тієї ж субстанції підприємницького товариства, як організації. У зв'язку з цим пропонується перейти від поняття «організаційно-правова форма» до поняття «організаційно-правовий зміст»¹⁵. Науковець виділяє у структурі організаційно-правової форми підприємницьких товариств певні «правові» підсистеми – «засновників/учасників» та «юридичної особи», де остання має свою підструктуру у вигляді підсистеми майнового комплексу, правоздатності й управління. Вказані підсистеми, у свою чергу, відображаючи складну ієрархічну структуру всієї системи організаційно-правової форми підприємницьких товариств, складаються із наступних системно-структурних елементів: 1) правового режиму майна; 2) правоздатності; 3) системи органів чи певного порядку управління; 4) змісту правовідносин між учасниками та створеною ними юридичною особою, у тому числі межі і порядок їх відповідальності; 5) відносини між засновниками/учасниками з приводу створення, функціонування та припинення юридичної особи (участь у формуванні статутного капіталу, участь у розподілі прибутку, розпорядження корпоративними правами, отримання інформації про діяльність товариства)¹⁶.

Організаційно-правова форма, як будь-яка категорія, містить певний зміст*, однак, одні характеристики можуть становити цей зміст, а інші є тим, що організаційно-правова форма визначає. Спираючись на попередній висновок, що те, за якими критеріями обирається форма і що вона визначає в кінцевому результаті не є тими критеріями, за якими одна форма відокремлюється від іншої, вони є ширшими за змістом поняттями, можна стверджувати, що одна організаційно-правова форма розмежовується від іншої за своїм змістом, який не є тотожним факторам, за якими вона обирається форма і характеристики, які вона визначає.

З огляду на зазначене, доцільно розглянути ознаки суб'єкта господарювання та їх вплив на зміст організаційно-правової форми господарювання. Відповідно до ч. 1 ст. 55 ГК України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Отже, з цього визначення можна виділити такі ознаки суб'єкта господарювання: здійснення господарської діяльності, реалізація господарської компетенції, наявність відокремленого майна, відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах відокремленого майна.

У доктрині господарського права до ознак суб'єкта господарювання відносять: визначеність організаційно-правової форми господарювання, майново відокремленість, легітимність існування в якості суб'єкта господарювання, наявність господарських прав та обов'язків, відповідальність за результати господарювання¹⁷.

Ознака суб'єкта господарювання у вигляді майнової відокремленості пов'язана із наявністю відокремленого майна, яке має певний правовий режим. Зокрема, майно державного комерційного підприємства закріплюється за ним на праві господарського відання (ч. 2 ст. 74 ГК України), а майно кооперативу є його власністю (абз. 3 ст. 19 Закону України «Про кооперацію»)¹⁸. Поряд із цією майновою ознакою суб'єкта господарювання у змісті організаційно-правової форми господарювання мають значення ще й додаткові аспекти, зокрема, характер зв'язку між засновником/засновниками і суб'єктом господарювання щодо майна суб'єкта господарювання; характер зв'язку між учасниками щодо майна суб'єкта господарювання. Так, наприклад, виплата дивідендів в товаристві з обмеженою відповідальністю та в товаристві з додатковою відповідальністю здійснюється за рахунок чистого прибутку товариства особам, які були учасниками товариства на день прийняття рішення про виплату дивідендів, пропорційно до розміру їхніх часток (ч. 1 ст. 26 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»)¹⁹ **.

Така ознака суб'єкта господарювання, як легітимність, не знаходить своє відображення в характеристиці організаційно-правової форми господарювання. Потенційний учасник господарських відносин, обравши певну організаційно-правову форму господарювання, для того, щоб стати суб'єктом господарювання звертається до уповноваженого органу для здійснення державної реєстрації юридичної особи чи фізичної особи-підприємця. У результаті цієї реєстрації з'являється новий суб'єкт господарювання в певній організаційно-правовій формі, і сам факт реєстрації на зміст цієї форми не впливає.

Щодо ознаки «наявність господарських прав та обов'язків» слід зазначити, що існують права та обов'язки суб'єкта господарювання, які є загальними для всіх організаційно-правових форм господарювання, або властиві лише для окремих форм. Проте права і обов'язки (їх перелік, зміст, особливості реалізації тощо) не входять до змісту форми, а є тим, що ця форма визначає, на що впливає.

Ознака «відповідальність за результати господарювання» знаходить своє відображення в змісті організаційно-правової форми господарювання, зокрема, в обсязі майнової відповідальності суб'єкта господарю-

* Зміст – сукупність елементів і процесів, що утворюють даний предмет чи явище.

** Насамперед характер взаємовідносин між учасниками обумовлений належністю суб'єкта господарювання до унітарного чи корпоративного підприємства (ч.3 ст. 63 ГК України).

вання за своїми зобов'язаннями та майнової відповідальності учасників суб'єкта господарювання за його зобов'язаннями. Наприклад, казенне підприємство відповідає за своїми зобов'язаннями лише коштами, що перебувають у його розпорядженні, у разі недостатності зазначених коштів держава, в особі органу, до сфери управління якого входить підприємство, несе повну субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями казенного підприємства (ч. 7 ст. 77 ГК України). За зобов'язаннями повного товариства, якщо при його ліквідації виявиться, що наявного майна не вистачає для сплати всіх боргів, у недостатній частині несуть солідарну відповідальність його учасники усім своїм майном, на яке відповідно до законодавства України може бути звернено стягнення (ст. 74 Закону України «Про господарські товариства»)²⁰.

Для визначення змісту організаційно-правової форми господарювання важливим є те, яку господарську діяльність здійснює суб'єкт господарювання: підприємницьку (комерційну) або некомерційну господарську діяльність. Критерієм поділу господарської діяльності на зазначені види є мета її здійснення (господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, без мети одержання прибутку – некомерційною господарською діяльністю) (ч. 2 ст. 3 ГК України). Потенційний учасник господарських відносин, обираючи певну організаційно-правову форму господарювання, насамперед орієнтується на те, з якою метою він бажає стати суб'єктом господарювання: або організація діяльності побудована для отримання прибутку, або ні. Отже, у змісті організаційно-правової форми господарювання одним із організаційних елементів слід визнавати мету діяльності суб'єкта господарювання.

Зміст організаційно-правової форми господарювання також залежить від того, до якого типу належить суб'єкт господарювання – об'єднання капіталів або об'єднання осіб. Поділ колективних організацій за цим критерієм обумовлений тим, що їх організаційно-правові форми використовуються засновниками для досягнення мети виключно отримання прибутку або отримання прибутку і здійснення також трудової діяльності, або задоволення власних потреб учасників. З огляду саме на це, конструкція юридичної особи пов'язувалась спочатку із формою об'єднання капіталів, адже поява суб'єкта права у формі юридичної особи була зумовлена насамперед економічними інтересами учасників ринку в об'єднанні великих капіталів, що, як правило, не обіцяло швидкої віддачі і тому було пов'язано з ризиком, непомірним для одного і навіть кількох підприємців (наприклад, в епоху великих географічних відкриттів – для організації морських експедицій і заморської торгівлі, згодом – для будівництва судноплавних каналів та залізниць і т.д.). Конструкція юридичної особи дала можливість створювати такі об'єднання капіталів (майна) за рахунок вкладів багатьох осіб, ризикували при цьому за спільними зобов'язаннями лише деякою, заздалегідь відомою частиною свого майна (і отримували частину загальних доходів пропорційно до вкладених коштів). Згодом категорія юридичної особи отримала набагато більш значне поширення і стала використовуватися законом щодо будь-якої самостійної організації, допущеної державою до участі в майновому обороті, адже створення юридичної особи може мати не тільки мету отримання прибутку на вкладене майно (в тому числі особами, які не є підприємцями), а й матеріальне забезпечення управлінської, науково-освітньої, культурно-виховної, благодійної чи іншої суспільно корисної діяльності (яка не передбачає отримання прямих доходів від неї)²¹.

Спираючись на такий поділ, О.М. Вінник підкреслює, що законодавство передбачає застосування різних принципів правового регулювання щодо товариств, які належать до об'єднань капіталів та персональних товариств. Подібний поділ господарських товариств, широко відомий в комерційному праві (як зарубіжному, так і вітчизняному – дореволюційному, періоду непу, сучасному), здійснюється за ознакою домінування в них майнових чи персональних елементів²².

Залежно від домінування майнового чи персонального елемента організаційно-правовій формі притаманний різний зміст. Так, О.А. Пушкін обґрунтовує відсутність необхідності особистої участі засновників та учасників акціонерного товариства в справах цього товариства саме його належністю до осіб об'єднання капіталів. Також, за словами науковця, це обумовлює необхідність публічного ведення справ акціонерного товариства (оголошення розміру його статутного капіталу, публікації відомостей про прибутки та збитки, про зміну статутного капіталу тощо), що повинно слугувати гарантією інтересів покупців акцій (майбутніх акціонерів) та кредиторів акціонерного товариства. Для такої організаційно-правової форми, що належить до об'єднання осіб, як повне товариство, характерно те, що засновники не лише об'єднують своє майно, а й особистою працею беруть участь у його діяльності. З огляду на те, що учасники такого товариства при відсутності в нього майна відповідають за його боргами всім своїм майном, вони не можуть брати участь в інших повних товариствах²³.

С.А. Суханов зазначає, що в товариствах об'єднання капіталів виключаються будь-які довірчі відносини учасників, тому в них більш широкі можливості зміни їх складу. У свою чергу, це робить необхідним створення спеціальних виконавчих органів товариства. Ці товариства не передбачають (хоча і не виключають) обов'язкової особистої участі засновників (учасників) у своїх справах. Звідси принципова можливість участі в них будь-яких осіб, а не тільки професійних комерсантів (підприємців). У товариствах об'єднання капіталів відсутня особиста відповідальність їх учасників за боргами компанії (за винятком товариств з додатковою відповідальністю). Тому одна особа цілком може одночасно бути учасником декількох товариств²⁴.

Отже, вирішальним фактором для визначення змісту організаційно-правової форми господарювання є належність суб'єкта господарювання – юридичної особи до об'єднань капіталів чи об'єднань осіб. Зокрема, від цього залежить порядок управління суб'єктом господарювання, характер участі учасників в його діяльності, відповідальність учасників за боргами юридичної особи. Так, у повному товаристві ведення справ

повного товариства здійснюється за загальною згодою всіх учасників (ч. 1 ст. 68 Закону України «Про господарські товариства»), а у виробничому кооперативі обов'язковою є особиста трудова участь (ст. 2 Закону України «Про кооперацію»).

На зміст організаційно-правової форми господарювання, окрім ознак суб'єкта господарювання, також впливають і ознаки юридичної особи, адже всі організаційно-правові форми, окрім фізичної особи-підприємця, є юридичними особами.

Поняття юридичної особи закріплено в ЦК України, зокрема юридична особа – це організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку (ч. 1 ст. 80 ЦК України). Таке визначення вказує лише на організаційний аспект юридичної особи, проте останній притаманні й інші – майнові ознаки. Зокрема, у ч.ч. 1–2 ст. 96 ЦК України вказано, що юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями; юридична особа відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним їй майном. Отже, юридичній особі притаманні такі майнові ознаки, як майнова відокремленість та самостійна майнова відповідальність.

У Цивільному кодексі РФ, на відміну від ЦК України, ознаки юридичної особи чітко закріплені в одній статті, яка надає відповідне визначення. Так, юридичною особою визнається організація, яка має відокремлене майно та відповідає ним за своїми зобов'язаннями, може від власного імені набувати та здійснювати цивільні права та нести цивільні обов'язки, бути позивачем та відповідачем у суді (ч. 1 ст. 48 ЦК РФ)²⁵.

Не маючи за мету окреме дослідження ознак юридичної особи, які виділяються в юридичній науці, наведемо ті ознаки, які є загальноприйнятими. Є.О. Суханов, О.А. Пушкін до ознак юридичної особи відносять: організаційну єдність, наявність відокремленого майна, участь в цивільному обігу від власного імені, самостійну майнову відповідальність^{26,27}.

Отже, ознаки юридичної особи, враховуючи наведене, умовно можна розподілити на дві групи: організаційні (організаційна єдність та виступ в обороті від свого імені) та майнові (наявність відокремленого майна та самостійна майнова відповідальність). Такий підхід до ознак юридичної особи, з огляду на її зв'язок із організаційно-правовою формою, може бути застосований до останньої. При цьому, якщо буквально тлумачити поняття «організаційно-правова форма господарювання», можна зробити висновок, що форма характеризується з «організаційної» та «правової» точок зору. Проте застосування такого поділу є не зовсім коректним, адже фактично увесь її зміст по суті є правовим, оскільки встановлений правом (закріплені в нормативно-правових актах).

Отже, проведений аналіз свідчить, що розмежування організаційно-правових форм має здійснюватись залежно від їх змісту, який, у свою чергу, не є тотожним факторам, які враховуються при обранні форми і характеристикам, які вона визначає. При цьому при визначенні змісту організаційно-правової форми господарювання доцільно враховувати ознаки суб'єкта господарювання, а також приналежність суб'єкта господарювання – юридичної особи до об'єднання капіталів або до об'єднання осіб.

З огляду на проведений аналіз є підстави виділити два елементи змісту організаційно-правової форми господарювання: 1. Майнові елементи: правовий режим майна суб'єкта господарювання; характер зв'язку між засновником/засновниками і суб'єктом господарювання щодо майна суб'єкта господарювання; характер зв'язку між учасниками щодо майна суб'єкта господарювання; обсяг майнової відповідальності суб'єкта господарювання за своїми зобов'язаннями та майнової відповідальності (ризиків) учасників суб'єкта господарювання за його зобов'язаннями. 2. Організаційні елементи: мета господарської діяльності; управління суб'єктом господарювання (порядок управління суб'єктом, система органів управління, їх компетенція та ін.); характер участі учасників у діяльності суб'єкта господарювання (трудова участь, підприємницька участь, інвестиційна участь).

Зазначені висновки та пропозиції є підставою для розробки системи організаційно-правових форм господарювання, що матиме практичне значення при обранні конкретної організаційно-правової форми господарювання для здійснення ефективної господарської діяльності, а також при удосконаленні чинного законодавства в частині забезпечення його системності й узгодженості. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на розробку цієї системи організаційно-правових форм господарювання.

¹ Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.

² Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.

³ Державний класифікатор ДК 002-2004 «Класифікація організаційно-правових форм господарювання», затверджений Наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання і споживчої політики України від 28 травня 2004 р. № 97 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/nac_kls/op_dk002_2016.htm

⁴ Козлова Н.В. Понятие и сущность юридического лица. Очерк истории и теории: учеб. пособ. / Н.В. Козлова. – М.: Статут, 2003. – С. 289.

⁵ Мартемьянов В.С. Хозяйственное право: курс лекцій / В.С. Мартемьянов. Т. 1. – С. 76.

⁶ Саниахметова Н.О. Підприємницьке право: Суб'єкти підприємництва. Кредитування. Оренда. Лізинг. Зовнішньоекономічна діяльність. Антимонопольне законодавство. Захист від недобросовісної конкуренції. Реклама: навч. посіб. / Н.О. Саниахметова. – К.: А.С.К., 2002. – С. 185.

⁷ Зозуляк О.І. Непідприємницькі юридичні особи як суб'єкти цивільного права: теоретичний та практичний аспекти: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О.І. Зозуляк. – К., 2017. – С. 21.

- ⁸ Кибенко Е.Р. Корпоративное право : учеб. пособ. / Е.Р. Кибенко. – Х.: Эспада, 1999. – С. 60–61.
- ⁹ Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. – № 13, № 13–14, № 15–16, № 17. – С. 556. – Ст. 144.
- ¹⁰ Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права / І.М. Кучеренко. – К.: ІДІП, Юридичне видавництво “Аста”, 2004. – С. 19–20.
- ¹¹ Там само. – С. 24–25.
- ¹² Логика: учебник для юридических вузов / под ред. проф. В.И. Кириллова. 6-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – С. 32.
- ¹³ Жилинский С.Э. Предпринимательское право (правовая основа предпринимательской деятельности) / С.Э. Жилинский. – М.: НОРМА, 2007. – С. 80–83.
- ¹⁴ Кочергіна К.О. Зміст організаційно-правових форм підприємницьких товариств: інтереси, функції, правові засоби: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / К.О. Кочергіна. – Х., 2005. – С. 110.
- ¹⁵ Там само. – С. 130.
- ¹⁶ Там само. – С. 134.
- ¹⁷ Хозяйственное право: учебник / В.К. Макутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; под ред. Макутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 277–281.
- ¹⁸ Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 р. № 1087-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 5. – Ст. 35.
- ¹⁹ Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06 лютого 2018 р. № 2275-VIII // Урядовий кур’єр. – 2018. – № 142.
- ²⁰ Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
- ²¹ Цивільне право. Загальна частина: підручник для студентів вузів / відп. ред. Є.О. Суханов. 3-є вид., перероб та доп. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – С. 115.
- ²² Вінник О.М. Господарське право: навч. посіб. / О.М. Вінник. 2-ге вид., змін, та доп. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – С. 129.
- ²³ Гражданское право Украины: учебник для вузов системы МВД Украины; под ред. проф. А.А. Пушкина, доц. В.М. Самойленко. – Х.: Ун-т внутр. дел; «Основа», 1996. – С. 126.
- ²⁴ Вінник О.М. Вказана праця. – С. 143.
- ²⁵ Гражданский кодекс Российской Федерации от 30 ноября 1994 г. № 51-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1994 г. – № 32. – 5 декабря. – Ст. 3301.
- ²⁶ Цивільне право. Загальна частина: підручник для студентів вузів / відп. ред. Є.О. Суханов. 3-є вид., перероб та доп. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – С. 122.
- ²⁷ Гражданское право Украины: учебник для вузов системы МВД Украины; под ред. проф. А.А. Пушкина, доц. В.М. Самойленко. – Х.: Ун-т внутр. дел; «Основа», 1996. – С. 117–118.

Резюме

Аветисян М.Р. Зміст організаційно-правової форми господарювання.

У науковій статті уточнено зміст організаційно-правової форми господарювання, який враховує ознаки суб’єкта господарювання та приналежність суб’єкта господарювання – юридичної особи до об’єднання капіталів або до об’єднання осіб, а також виділено майновий та організаційний елементи у змісті організаційно-правової форми господарювання.

Ключові слова: організаційно-правова форма господарювання, зміст організаційно-правової форми господарювання, розмежування організаційно-правових форм господарювання, суб’єкт господарювання.

Резюме

Аветисян М.Р. Содержание организационно-правовой формы хозяйствования.

В научной статье уточнено содержание организационно-правовой формы хозяйствования, которое учитывает признаки субъекта хозяйствования и принадлежность субъекта хозяйствования – юридического лица к объединению капиталов или к объединению лиц, а также выделены имущественный и организационный элементы в содержании организационно-правовой формы хозяйствования.

Ключевые слова: организационно-правовая форма, содержание организационно-правовой формы хозяйствования, разграничение организационно-правовых форм хозяйствования, субъект хозяйствования.

Summary

Avetisyan M. Content of legal form of economic activity.

The scientific article clarifies content legal form of economic activity, which takes into account the characteristics of the business entity and the business entity – a legal entity belonging to a capital association or a union of persons, and also identifies the property and organizational elements in the content of legal form of economic activity.

Key words: legal form of economic activity, content of legal form of economic activity, delimitation legal forms of economic activity, of business entity.